

MONITORUL OFICIAL

AL

ROMÂNIEI

Anul XII — Nr. 414

PARTEA I
LEGI, DECRETE, HOTĂRĂRI ȘI ALTE ACTE

Joi, 31 august 2000

SUMAR

	Pagina	Pagina
DECIZII ALE CURȚII CONSTITUȚIONALE		
Decizia nr. 123 din 27 iunie 2000 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999 privind stimularea întreprinzătorilor privați pentru înființarea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii	1-4	stimularea investițiilor pentru realizarea unor lucrări publice și construcții de locuințe, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 82/1995..... 4-5
Decizia nr. 127 din 4 iulie 2000 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 5 alin. 4 din Ordonanța Guvernului nr. 19/1994 privind		ACTE ALE CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI
		Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului în cauza Brumărescu împotriva României 6-15
		— Opinii separate 15-16

DECIZII ALE CURȚII CONSTITUȚIONALE

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIA Nr. 123

din 27 iunie 2000

referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999 privind stimularea întreprinzătorilor privați pentru înființarea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii

Lucian Mihai — președinte
Costică Bulai — judecător
Kozsokár Gábor — judecător
Nicolae Popa — judecător
Lucian Stângu — judecător
Florin Bucur Vasilescu — judecător
Romul Petru Vonica — judecător
Mariana Trofimescu — procuror
Gabriela Dragomirescu — magistrat-asistent

Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999 privind stimularea întreprinzătorilor privați pen-

tru înființarea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, excepție ridicată de Societatea Comercială „Meconst” — S.A. din Constanța în Dosarul nr. 2.792/COM/1999 al Tribunalului Constanța — Secția comercială.

La apelul nominal răspund consilierul juridic Dragoș Ranca, reprezentant al Societății Comerciale „Meconst” — S.A. din Constanța, și consilierul juridic Ștefan Ciocănel, reprezentant al Societății Comerciale „Comercial Partipress” — S.R.L. din Constanța.

Cauza fiind în stare de judecată, reprezentantul Societății Comerciale „Meconst” — S.A. din Constanța solicită admiterea excepției de neconstituționalitate, arătând că art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999 încalcă

prevederile art. 135 alin. (1) și ale art. 41 din Constituție, prin aceea că impune, în cadrul raporturilor contractuale, încheierea unei convenții, fără ca proprietarul să aibă posibilitatea de a hotărî și analiza, din punct de vedere economic, oportunitatea încheierii respectivei tranzacții. Se mai arată că dispozițiile criticate „creează o poziție discriminatorie, în sensul că ea se aplică numai societăților comerciale la care statul este acționar și își exprimă mandatul prin intermediul Fondului Proprietății de Stat, încălcându-se astfel și principiul art. 41 din Constituție, care stabilește ocrotirea proprietății în mod egal, indiferent de proprietar“. Se susține, de asemenea, că art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999 contravine și prevederilor art. 1 din Primul protocol adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care stipulează că orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale și nu poate fi lipsită de proprietatea sa decât pentru o cauză de utilitate publică. Se solicită Curții Constituționale emiterea unei decizii de interpretare, prin care „să se asigure un caracter constituțional al textului de lege invocat“, depunându-se și concluzii scrise.

Reprezentantul Societății Comerciale „Comercial Partipress“ — S.R.L. din Constanța solicită respingerea excepției de neconstituționalitate ca fiind neîntemeiată, arătând că argumentele în acest sens sunt expuse în concluziile scrise, pe care le depune la dosar.

Reprezentantul Ministerului Public solicită respingerea excepției, cu mențiunea că își însușește punctul de vedere al Guvernului exprimat în cauză. Se arată că, potrivit art. 41 alin. (1) din Constituție, drepturile subiective ale părților pot fi valorificate în limitele legii, iar în speță acestea au fost stabilite prin Legea nr. 133/1999.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

Prin Încheierea din 27 ianuarie 2000, pronunțată în Dosarul nr. 2.792/COM/1999, **Tribunalul Constanța — Secția comercială a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999 privind stimularea întreprinzătorilor privați pentru înființarea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii**, excepție ridicată de Societatea Comercială „Meconst“ — S.A. din Constanța într-o cauză având ca obiect obligarea acestei societăți la încheierea unui contract de vânzare-cumpărare sau leasing cu clauză irevocabilă de vânzare, în condițiile art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999.

În motivarea excepției de neconstituționalitate se susține că art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999 încalcă dispozițiile art. 41 și 135 alin. (1) din Constituție. Se arată că Societatea Comercială „Meconst“ — S.A. este o societate comercială pe acțiuni, în care statul are calitatea de simplu acționar, astfel că impunerea prin intermediul unei norme legale a obligativității încheierii unei tranzacții comerciale, fără ca proprietarul să aibă posibilitatea de a hotărî și a analiza din punct de vedere economic oportunitatea încheierii respectivei tranzacții, reprezintă o încălcare gravă a dreptului de dispoziție al proprietarului. Se consideră că încălcarea dreptului de proprietate este cu atât mai gravă, cu cât dispozițiile criticate se aplică numai

societăților comerciale la care statul este acționar și își exprimă mandatul prin intermediul Fondului Proprietății de Stat, ceea ce contravine principiului prevăzut la art. 41 din Constituție referitor la ocrotirea, în mod egal, prin lege a proprietății private, indiferent de titular. Se mai arată că art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999 este contrar și art. 1 din Primul protocol adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care stabilește dreptul oricărei persoane fizice sau juridice la respectarea bunurilor sale, precum și faptul că nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică. Se susține că din coroborarea dispozițiilor Legii nr. 15/1990 cu cele ale art. 14 din Legea nr. 133/1999 rezultă că singura interpretare în concordanță cu dispozițiile constituționale este admiterea faptului că transformarea contractelor de locație în contracte de leasing imobiliar, cu clauză fermă de vânzare, nu poate avea loc decât cu acordarea unui mandat special pentru Societatea Comercială „Meconst“ — S.A. de către Fondul Proprietății de Stat.

Tribunalul Constanța — Secția comercială, exprimându-și opinia, apreciază că dispozițiile art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999 sunt conforme spiritului art. 41 și 135 din Constituție și sunt legitimate din punct de vedere economic. Legiferarea, ulterior adoptării Constituției, a dreptului de preemțiune al întreprinderilor mici și mijlocii la cumpărarea spațiilor aparținând societăților comerciale cu capital majoritar de stat poate fi privită numai ca o limită, stabilită de lege, a dreptului de proprietate exercitat de societatea comercială în al cărei patrimoniu se află spațiul în litigiu, limitare ce este în concordanță cu prevederile art. 41 alin. (1) din Constituție.

Potrivit prevederilor art. 24 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, republicată, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului și Guvernului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate ridicate.

Guvernul, în punctul său de vedere, apreciază că excepția de neconstituționalitate este neîntemeiată. Se arată că, în politica sa economică, statul român este ținut să apere și să promoveze interesul public în cadrul economiei naționale și, ca urmare, are dreptul și totodată îndatorirea de a crea în acest sens un cadru juridic corespunzător. Pe cale de consecință, unele restrângeri sau condiționări pe care statul le-ar impune prin lege nu reprezintă, de fapt, o atingere adusă existenței dreptului de proprietate, ci, dimpotrivă, realizarea interesului general, public, de susținere și stimulare a procesului de privatizare. În acest context, Legea nr. 133/1999 nu încalcă dreptul de proprietate al autorului excepției, ci stabilește, în conformitate cu art. 41 alin. (1) din Constituție, conținutul și limitele acestui drept.

Președintele Camerei Deputaților, în punctul său de vedere, apreciază că dispozițiile art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999 sunt constituționale. Se arată că, în esență, critica de neconstituționalitate constă în susținerea că Legea nr. 133/1999 afectează dreptul de dispoziție al proprietarului cu privire la un activ determinat și, în plus, că instituie obligația de a accepta conversia raportului juridic numai față de societățile comerciale cu capital de stat. Se consideră că, în realitate, prin aceste dispoziții se

stabilesc, în conformitate cu art. 41 alin. (1) fraza a doua din Constituție, conținutul și limitele dreptului de proprietate, iar în speță nu se realizează o expropriere sau un alt act de putere publică, ci premisele pentru încheierea unui act juridic comercial, cu titlu oneros, pe care părțile sunt libere să îl negocieze. Prevederile de lege criticate vizează exclusiv conversia raportului juridic, iar nu și clauzele concrete ale viitorului contract, care se încheie doar cu privire la activele disponibile. Se mai apreciază că, prin obiectul său de reglementare, Legea nr. 133/1999 este în concordanță cu dispozițiile art. 134 alin. (2) lit. a) din Constituție, întrucât conturează cadrul juridic destinat dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, inclusiv prin crearea unor facilități menite să extindă piața liberă și să consolideze, astfel, economia de piață în România.

Președintele Senatului nu a comunicat punctul său de vedere.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, punctele de vedere ale Președintelui Camerei Deputaților și Guvernului, raportul întocmit de judecătorul-raportor, susținerile părților prezente și concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și dispozițiile Legii nr. 47/1992, reține următoarele:

Curtea Constituțională constată că a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 144 lit. c) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. (2), art. 2, 3, 12 și 23 din Legea nr. 47/1992, republicată, să soluționeze excepția de neconstituționalitate ridicată.

Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie prevederile art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999 privind stimularea întreprinzătorilor privați pentru înființarea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, al căror conținut este următorul: „(1) *Întreprinderile mici și mijlocii au acces la activele disponibile ale societăților comerciale și companiilor naționale cu capital majoritar de stat, precum și ale regiilor autonome, în următoarele condiții:[...]*”

b) *contractul de închiriere sau contractul de locație de gestiune se va transforma, la solicitarea deținătorului, în contract de leasing, cu clauză irevocabilă de vânzare[...].“*

Critica de neconstituționalitate constă în aceea că dispozițiile art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999 privind stimularea întreprinzătorilor privați pentru înființarea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, care impun societăților comerciale încheierea unui contract de leasing, „fără ca proprietarul să aibă posibilitatea de a hotărî și a analiza din punct de vedere economic oportunitatea încheierii respectivei tranzacții”, încalcă prevederile art. 41 alin. (1) și pe cele ale art. 135 alin. (1) din Constituție, precum și dispozițiile art. 1 din Primul protocol adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Textele constituționale pretinse a fi încălcate prin dispozițiile de lege criticate prevăd:

— Art. 41 alin. (1): „*Dreptul de proprietate, precum și creanțele asupra statului sunt garantate. Conținutul și limitele acestor drepturi sunt stabilite de lege.*”;

— Art. 135 alin. (1): „*Statul ocrotește proprietatea.*”

Articolul 1 din Primul protocol adițional la Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților funda-

mentale, invocat, de asemenea, ca fiind încălcat prin dispozițiile art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999, stabilește: „*Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.*”

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții sau a amenzilor.”

Excepția de neconstituționalitate a textului criticat a fost ridicată de Societatea Comercială „Meconst” — S.A. din Constanța într-o cauză având ca obiect obligarea acestei societăți la încheierea unui contract de vânzare-cumpărare sau de leasing cu clauză irevocabilă de vânzare, în condițiile prevăzute la art. 12 alin. (1) din Legea nr. 133/1999.

Examinând excepția, Curtea Constituțională constată că aceasta este neîntemeiată și, în consecință, urmează a fi respinsă.

Prevederile art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999 instituie unele facilități în favoarea întreprinderilor mici și mijlocii, facilități constând în participarea acestora la privatizarea activelor disponibile ale societăților comerciale și companiilor naționale cu capital majoritar de stat, precum și ale regiilor autonome. În acest scop, art. 14 din aceeași lege prevede în alin. (1): „*Fondul Proprietății de Stat, ministerele sau autoritățile publice locale dau mandat reprezentanților lor în adunările generale și în consiliile de administrație ale societăților comerciale, companiilor naționale la care statul este acționar majoritar, precum și regiilor autonome să determine vânzarea activelor aflate în situația prevăzută la art. 12 alin. 1.*”

Facilitățile acordate întreprinderilor mici și mijlocii la privatizarea activelor societăților comerciale și companiilor naționale la care statul este acționar majoritar, precum și ale regiilor autonome privesc numai activele disponibile ale acestor categorii de persoane juridice cu capital majoritar de stat, iar nu și societățile comerciale pe acțiuni în care statul are calitatea de acționar minoritar. De aceea rezultă că, în speță, nu sunt aplicabile dispozițiile de lege criticate, autorul excepției de neconstituționalitate fiind o societate comercială pe acțiuni, în care statul nu este acționar majoritar.

Potrivit art. 23 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, republicată, privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, „*Curtea Constituțională decide asupra excepțiilor ridicate în fața instanțelor judecătorești privind neconstituționalitatea unei legi sau ordonanțe ori a unei dispoziții dintr-o lege sau dintr-o ordonanță în vigoare, de care depinde soluționarea cauzei*”. În consecință, având în vedere și dispozițiile art. 23 alin. (6) din Legea nr. 47/1992, republicată, dispoziții conform cărora „*Dacă excepția este inadmisibilă, fiind contrară prevederilor alin. (1), (2) sau (3), instanța o respinge printr-o încheiere motivată, fără a mai sesiza Curtea Constituțională*”, excepția de neconstituționalitate este inadmisibilă.

Pentru considerentele expuse, în temeiul art. 144 lit. c) și al art. 145 alin. (2) din Constituție, precum și al art. 13 alin. (1) lit. A.c), al art. 23 alin. (3) și al art. 25 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, republicată,

CURTEA

În numele legii

DECIDE:

Respinge, ca fiind inadmisibilă, excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 12 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 133/1999 privind stimularea întreprinzătorilor privați pentru înființarea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, excepție ridicată de Societatea Comercială „Meconst” — S.A. din Constanța în Dosarul nr. 2.792/COM/1999 al Tribunalului Constanța — Secția comercială.

Definitivă și obligatorie.

Pronunțată în ședința publică din data de 27 iunie 2000.

PREȘEDINTELE CURȚII CONSTITUȚIONALE,

LUCIAN MIHAIMagistrat-asistent,
Gabriela Dragomirescu

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIA Nr. 127

din 4 iulie 2000

**referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 5 alin. 4
din Ordonanța Guvernului nr. 19/1994 privind stimularea investițiilor pentru realizarea unor lucrări
publice și construcții de locuințe, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 82/1995**

Ioan Muraru	— președinte
Costică Bulai	— judecător
Constantin Doldur	— judecător
Kozsokár Gábor	— judecător
Nicolae Popa	— judecător
Lucian Stângu	— judecător
Florin Bucur Vasilescu	— judecător
Romul Petru Vonica	— judecător
Paula C. Pantea	— procuror
Doina Suliman	— magistrat-asistent

Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 5 alin. 4 din Ordonanța Guvernului nr. 19/1994 privind stimularea investițiilor pentru realizarea unor lucrări publice și construcții de locuințe, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 82/1995, excepție ridicată de Iulian Laurențiu Plătică și Simona Plătică în Dosarul nr. 1.202/1996 al Judecătoriai Tulcea.

La apelul nominal se constată lipsa părților, Iulian Laurențiu Plătică, Simona Plătică și Consiliul Local Tulcea, față de care procedura de citare este legal îndeplinită.

Cauza fiind în stare de judecată, reprezentantul Ministerului Public solicită respingerea excepției ca nefondată, deoarece apreciază că art. 5 alin. 4 din Ordonanța Guvernului nr. 19/1994 nu contravine dispozițiilor constituționale ale art. 16, iar art. 43 din Constituție nu are legătură cu textul criticat.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

Prin Încheierea din 8 iunie 1999, pronunțată în Dosarul nr. 1.202/1996, **Judecătoria Tulcea a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 5 alin. 4 din Ordonanța Guvernului nr. 19/1994 privind stimularea investițiilor pentru realizarea**

unor lucrări publice și construcții de locuințe, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 82/1995, excepție ridicată de Iulian Laurențiu Plătică și Simona Plătică într-o cauză civilă având ca obiect obligația de a face, formulată de aceștia împotriva Consiliului Local Tulcea.

În **motivarea excepției de neconstituționalitate** se susține că art. 5 alin. 4, în redactarea prevăzută de Legea nr. 82/1995 prin care a fost aprobată Ordonanța Guvernului nr. 19/1994, articol potrivit căruia dobânzile stipulate de acest text se vor practica pentru contractele încheiate după publicarea legii în Monitorul Oficial al României, încalcă art. 16 și 43 din Constituție, deoarece, pe de o parte, „crează două categorii de cetățeni, cei care au încheiat contracte în baza unei ordonanțe fără putere de lege și cei care au încheiat contracte după aprobarea acestei ordonanțe, cu vădita dezavantajare a celor dintâi”, iar pe de altă parte asigură un nivel de trai decent numai pentru unii.

Din concluziile scrise, depuse în susținerea excepției de neconstituționalitate, reiese că aceasta privește dispozițiile alin. 2 al art. 5 din Ordonanța Guvernului nr. 19/1994, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 82/1995. Examinând însă conținutul acestor dispoziții, rezultă că, din eroare, autorii excepției s-au referit la textul acestui alineat.

Judecătoria Tulcea, exprimându-și opinia, apreciază că dispozițiile art. 5 alin. 4 din Ordonanța Guvernului nr. 19/1994 sunt constituționale, întrucât ele „reprezintă o aplicare a principiului neretroactivității legii civile, consacrat în art. 15 alin. (2) din Constituție”. Se arată că modificarea cuantumului dobânzii prin Legea nr. 82/1995 produce efecte numai în privința contractelor ce urmează a fi încheiate în perioada activității sale, potrivit principiului că actul juridic produce efecte în raport cu legea sub imperiul căreia a luat naștere. În consecință, pentru toate persoanele care la un moment determinat încheie un act juridic sau se află în situația de a încheia un astfel de act efectele sunt

prevăzute de legea în vigoare, fără nici o discriminare și cu respectarea principiului egalității.

Potrivit prevederilor art. 24 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, republicată, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului și Guvernului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate ridicate.

Guvernul, în punctul său de vedere, consideră că excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 5 alin. 4 din Ordonanța Guvernului nr. 19/1994, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 82/1995, este neîntemeiată. Se arată că „modificarea prin Legea nr. 82/1995 a cuantumului unor dobânzi produce efecte numai în privința contractelor ce urmează a fi încheiate în perioada în care această lege este în vigoare, altfel s-ar încălca principiul neretroactivității legii, consacrat de art. 15 alin. (2) din Constituție.” Prevederile criticate nu contravin nici dispozițiilor constituționale ale art. 16, întrucât respectarea principiului egalității presupune că, pentru persoanele care, într-o perioadă determinată, încheie un act juridic sau se află în situația de a încheia un astfel de act, își produce efectele legea în vigoare, fără privilegii și fără discriminări. Se mai arată că art. 5 alin. 4 din Ordonanța Guvernului nr. 19/1994, care se referă doar la aplicarea legii în timp, nu are nici o legătură cu conținutul art. 43 din Constituție, articol pe care autorul excepției îl invocă, de asemenea, în susținerea neconstituționalității textului criticat.

Președinții celor două Camere ale Parlamentului nu au comunicat punctele lor de vedere.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, punctul de vedere al Guvernului, raportul întocmit de judecătorul-raportor, concluziile procurorului, dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și dispozițiile Legii nr. 47/1992, reține următoarele:

Curtea Constituțională constată că a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art. 144 lit. c) din Constituție, precum și ale art. 1 alin. 2, art. 2, 3, 12 și 23 din Legea nr. 47/1992, republicată, să soluționeze excepția de neconstituționalitate ridicată.

Obiectul excepției de neconstituționalitate îl constituie dispozițiile art. 5 alin. 4 din Ordonanța Guvernului nr. 19/1994, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 82/1995, dispoziții care prevăd: „*Dobânzile prevăzute în acest articol se vor practica pentru contractele de împrumut sau de vânzare încheiate după data publicării în Monitorul Oficial al României.*”

Pentru considerentele expuse, în temeiul art. 144 lit. c) și al art. 145 alin. (2) din Constituție, precum și al art. 13 alin. (1) lit. A.c), al art. 23 alin. (3) și al art. 25 alin. (1) din Legea nr. 47/1992, republicată,

CURTEA

În numele legii

DECIDE:

Respinge excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 5 alin. 4 din Ordonanța Guvernului nr. 19/1994 privind stimularea investițiilor pentru realizarea unor lucrări publice și construcții de locuințe, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 82/1995, excepție ridicată de Iulian Laurențiu Plătică și Simona Plătică în Dosarul nr. 1.202/1996 al Judecătoriei Tulcea.

Definitivă și obligatorie.

Pronunțată în ședința publică din data de 4 iulie 2000.

PREȘEDINTE,
prof. univ. dr. **Ioan Muraru**

Examinând excepția de neconstituționalitate astfel cum a fost formulată, Curtea constată că nu poate fi reținută susținerea potrivit căreia art. 5 alin. 4 din Ordonanța Guvernului nr. 18/1994 încalcă art. 16 din Constituție referitor la „*Egalitatea în drepturi*”, întrucât, stabilind că dobânzile prevăzute de text se aplică contractelor de împrumut sau de vânzare încheiate după data publicării în Monitorul Oficial al României a legii prin care au fost aprobate, creează două categorii de cetățeni, cei care au încheiat contracte înainte de aprobarea ordonanței și cei care au încheiat contracte după aprobarea acesteia, cu vădita dezavantajare a celor dintâi. Respectarea principiului egalității în drepturi, consacrat de art. 16 din Constituție, potrivit căruia „*(1) Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări. (2) Nimeni nu este mai presus de lege [...]*”, presupune că, față de persoanele care într-o perioadă determinată încheie un act juridic sau se află în situația de a încheia un astfel de act, își produce efectele legea în vigoare, fără privilegii și fără discriminări. În acest fel, în mod egal și fără discriminări, sunt aplicate și prevederile criticate în cauza de față ca fiind neconstituționale.

Aplicarea dobânzilor prevăzute la art. 5 alin. 4 din Ordonanța Guvernului nr. 19/1994, în redactarea modificată prin Legea nr. 82/1995, contractelor de împrumut sau de vânzare încheiate anterior publicării acestei legi în Monitorul Oficial al României ar constitui o încălcare a principiului neretroactivității legii, consacrat de art. 15 alin. (2) din Constituție, potrivit căruia „*Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale mai favorabile*”.

În susținerea neconstituționalității art. 5 alin. 4 din Ordonanța Guvernului nr. 19/1994 s-a invocat și încălcarea art. 43 din Constituție privind „*Nivelul de trai*”, care dispune: „*(1) Statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică și de protecție socială, de natură să asigure cetățenilor un nivel de trai decent.*”

„*(2) Cetățenii au dreptul la pensie, la concediu de maternitate plătit, la asistență medicală în unitățile sanitare de stat, la ajutor de șomaj și la alte forme de asistență socială prevăzute de lege.*”

Curtea constată însă că raportarea textului de lege criticat la aceste prevederi constituționale este nerelevantă pentru soluționarea excepției de neconstituționalitate, astfel că nici acest motiv nu poate fi primit, critica de neconstituționalitate neavând, practic vreo legătură cu dispoziția constituțională invocată.

Magistrat-asistent,
Doina Suliman

ACTE ALE CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

HOTĂRÂREA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI în cauza Brumărescu împotriva României

În cauza Brumărescu împotriva României,

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, conform art. 27 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (*convenția*), modificată prin Protocolul nr. 11¹⁾, și în baza dispozițiilor aplicabile din regulament²⁾, constituită în Marea Cameră formată din următorii judecători:

domnul L. Wildhaber, președinte;

doamna E. Palm;

domnul C. Rozakis;

sir Nicolas Bratza;

domnii L. Ferrari Bravo;

L. Caflisch;

L. Loucaides;

J.-P. Costa;

W. Fuhrmann;

K. Jungwiert;

B. Zupančič;

doamna N. Vajić;

domnul J. Hedigan;

doamna M. Tsatsa-Nikolovska;

domnii T. Panțiru;

E. Levits;

L. Mihai, judecător ad-hoc;

și doamna M. De Boer-Buquicchio, grefier adjunct,

după ce a deliberat în Camera de Consiliu, în zilele de 17 iunie și 30 septembrie 1999,

pronunță următoarea hotărâre, adoptată la data de 30 septembrie 1999:

PROCEDURA

1. În temeiul fostului articol 19 din convenție³⁾, la 3 noiembrie 1998 Curtea a fost sesizată de către un cetățean român, domnul Dan Brumărescu (*reclamantul*), iar la 6 noiembrie 1998, de către Comisia Europeană a Drepturilor Omului (*Comisia*), în termenul de 3 luni prevăzut de fostele articole 32 alin. 1 și art. 47 din convenție. La originea cauzei se află o plângere (nr. 28.342/95) îndreptată împotriva României, introdusă la Comisie la data de 9 mai 1995 de domnul Dan Brumărescu, conform fostului articol 25.

Cererea de sesizare a Comisiei s-a întemeiat pe fostele articole 44 și 48, precum și pe declarația română care recunoaște jurisdicția obligatorie a Curții (fostul articol 46). Plângerea reclamantului a avut ca temei de drept fostele articole 44 și 48 din convenție, modificate prin Protocolul nr. 9, ratificat de România. Cererile au drept obiect obținerea unei hotărâri prin care să se stabilească existența încălcării de către statul pârât a art. 6 alin. 1 din convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1, adițional la convenție.

2. În aplicarea art. 5 alin. 4 din Protocolul nr. 11 la convenție, coroborat cu art. 100 alin. 1 și cu art. 24 alin. 6 din regulament, examinarea cauzei a fost încredințată Marii Camere a Curții.

Marea Cameră a fost alcătuită din domnul C. Bîrsan, judecător ales în numele României (art. 27 alin. 2 din convenție și art. 24 alin. 4 din regulamentul Curții), domnul L. Wildhaber, președintele Curții, doamna E. Palm și domnul C. Rozakis, vicepreședinți ai Curții, sir N. Bratza, președintele secției, și domnul G. Ress, vicepreședintele secției [art. 27 alin. 3 din convenție și art. 24 alin. 3 și 5 a) din regulament]. Au mai fost desemnați pentru completarea Marii Camere: domnul L. Ferrari Bravo, domnul M.L. Caflisch, domnul M.L. Loucaides, domnul W. Fuhrmann, domnul K. Jungwiert, domnul B. Zupančič, doamna N. Vajić, domnul J. Hedigan, doamna M. Tsatsa-Nikolovska, domnul T. Panțiru și domnul E. Levits (art. 24 alin. 3 și art. 100 alin. 4 din regulament).

Ulterior domnul C. Bîrsan, judecător național, a devenit incompatibil, deoarece a participat în cadrul Comisiei la examinarea cauzei (art. 28 din regulament). Prin urmare Guvernul l-a desemnat pe domnul L. Mihai în calitate de judecător ad-hoc (art. 27 alin. 2 din convenție și art. 29 alin. 1 din regulament).

3. În aplicarea art. 59 alin. 3 din regulament președintele Curții a invitat părțile să își prezinte observațiile asupra problemelor ridicate în cauză.

4. Reclamantul a fost reprezentat de domnul C. Dinu, avocat în cadrul Baroului București (art. 36 alin. 3 și art. 4 din regulament).

Notele grefei:

1), 2) Intrat în vigoare la 1 noiembrie 1998.

3) Începând cu data intrării în vigoare a Protocolului nr. 11, care a amendat această dispoziție, Curtea funcționează permanent.

5. La data de 3 mai 1999 s-a înregistrat la grefă memoriul reclamantului, iar la 10 mai 1999, după ce s-a acordat o prelungire a termenului inițial stabilit, cel al Guvernului.

6. La data de 1 iunie 1999 reclamantul a prezentat observații complementare la memoriul din data de 3 mai 1999, iar Guvernul a răspuns acestor observații la data de 14 iunie 1999. Deși aceste ultime documente au fost primite după expirarea termenului fixat pentru prezentarea memoriilor, președintele a hotărât la data de 17 iunie 1999, conform art. 38 alin. 1 din regulament, să accepte atașarea lor la dosar.

7. În conformitate cu hotărârea președintelui care îl autorizase și pe reprezentantul reclamantului să folosească limba română la audieri (art. 34 alin. 3 din regulament), la Palatul Drepturilor Omului de la Strasbourg a avut loc o audiere în ședință publică la data de 17 iunie 1999.

La audiere au participat:

– din partea Guvernului:

• domnul C.-L. Popescu, consilier, Ministerul Justiției,
agent;

• doamna R. Rizoiu, Ministerul Justiției,

• domnul T. Corlățean, Ministerul Afacerilor Externe,
consilieri;

– din partea reclamantului:

• domnul C. Dinu, avocat în Baroul București,
avocat.

Curtea a ascultat susținerile părților, precum și răspunsurile domnului Popescu, ale doamnei Rizoiu și ale domnului Dinu la întrebările puse de unii judecători.

8. La data de 30 iunie 1999, conform art. 61 alin. 3 din regulamentul Curții, președintele a acordat domnului Mircea Dan Mirescu permisiunea de a prezenta observații scrise asupra unor aspecte ale cauzei. Aceste observații au fost primite la data de 28 iunie 1999.

9. În conformitate cu dispozițiile art. 61 alin. 5 din regulament, reclamantul a răspuns observațiilor intervenientului la data de 29 iulie 1999, iar Guvernul, la data de 30 iulie 1999.

10. La data de 30 septembrie 1999 domnul Ress, aflat în imposibilitate de a participa, a fost înlocuit de domnul J.-P. Costa [art. 24 alin. 5b) și art. 28 din regulament].

ÎN FAPT

I. Circumstanțele cauzei

11. În anul 1930 părinții reclamantului au construit o casă în București. În anul 1939 au închiriat parterul casei fraților Mirescu, unchiul terțului intervenient, domnul Mircea Dan Mirescu.

12. În anul 1950 imobilul a trecut în posesia statului, invocându-se dispozițiile Decretului de naționalizare nr. 92/1950. Motivele sau temeiul legal ale lipirii de proprietate nu au fost niciodată comunicate părinților reclamantului. Li s-a permis totuși să folosească unul dintre apartamentele imobilului, în calitate de chiriași ai statului.

13. În anul 1974, în aplicarea Legii nr. 4/1973, statul a vândut fraților Mirescu locuința pe care aceștia o ocupau în calitate de chiriași. Terțul intervenient, domnul Mircea Dan Mirescu, și sora sa, A.M.M., au moștenit apartamentul în anul 1988. În anul 1997, în urma decesului surorii sale, terțul intervenient a rămas unicul moștenitor al apartamentului mai sus menționat.

A. Acțiunea în revendicare

14. În anul 1993, în calitate de moștenitor, reclamantul a sesizat Judecătoria Sectorului 5 București, solicitând constatarea nulității naționalizării. A arătat că la momentul naționalizării părinții săi erau salariați și că bunurile salariaților nu puteau fi naționalizate în baza Decretului nr. 92/1950. Nu rezultă din documentele prezentate Curții dacă în fața instanței de fond reclamantul a făcut cunoscut contractul de vânzare-cumpărare încheiat de stat cu frații Mirescu în anul 1973.

15. Prin sentința pronunțată la data de 9 decembrie 1993 judecătoria a constatat că a avut loc o greșită aplicare a Decretului nr. 92/1950, deoarece părinții reclamantului făceau parte din categoria persoanelor exceptate de la naționalizare. Instanța a mai constatat că posesia exercitată de stat era întemeiată pe violență și, prin urmare, statul nu putea invoca uzucapiunea. Instanța a mai hotărât că statul nu ar fi putut invoca nici dispozițiile decretelor nr. 218/1960 și nr. 712/1966, întrucât aceste texte contraveneau constituțiilor din 1952 și, respectiv, din 1965. Prin urmare, instanța a dispus ca Primăria Municipiului București și întreprinderea de stat C., care a administrat locuințele de stat, să restituie imobilul reclamantului.

16. Hotărârea a devenit definitivă și irevocabilă prin neexercitarea vreunei căi de atac.

17. La data de 31 martie 1994 primarul municipiului București a dispus restituirea imobilului, iar la data de 27 mai 1994 întreprinderea C. a procedat la executare.

18. Începând cu această dată reclamantul a încetat să plătească chiria pentru apartamentul pe care îl ocupa în imobil.

19. Din data de 14 aprilie 1994 și până în anul 1996 reclamantul a achitat toate taxele aferente imobilului (alin. 25 de mai jos).

20. La o dată neprecizată procurorul general al României, în urma unui memoriu formulat de domnul Mircea Dan Mirescu, a declarat recurs în anulare împotriva hotărârii din 9 decembrie 1993, arătând că judecătorii au depășit limitele competențelor judecătorești atunci când au examinat legalitatea aplicării Decretului nr. 92/1950.

21. Pentru termenul din 22 februarie 1995, fixat în cadrul procedurii desfășurate la Curtea Supremă de Justiție, domnul Mircea Dan Mirescu nu a fost citat. La acea dată reclamantul a cerut acordarea unui nou termen, arătând că avocatul său este bolnav și se află deci în imposibilitatea de a se prezenta.

22. Curtea Supremă de Justiție a respins cererea de amânare a cauzei și a acordat cuvântul pe motivele de recurs, amânând pronunțarea pentru data de 1 martie 1995, dată până la care reclamantul urma să depună concluzii scrise.

23. Prin concluziile scrise reclamantul a solicitat respingerea recursului în anulare. El a subliniat, pe de o parte, că Decretul nr. 92/1950 contravenea Constituției din 1948 datorită faptului că a fost publicat parțial și a încălcat principiul conform căruia orice expropriere trebuie făcută pentru un scop de utilitate publică și cu plata unei despăgubiri rezonabile. Pe de altă parte, reclamantul a susținut că naționalizarea casei nu era conformă dispozițiilor decretului, deoarece părinții săi erau salariați, iar locuințele aparținând salariaților nu puteau fi naționalizate. Reclamantul a mai făcut referire și la art. 21 din actuala Constituție a României, care garantează accesul liber și nelimitat la justiție.

24. Prin decizia pronunțată la data de 1 martie 1995 Curtea Supremă de Justiție a anulat hotărârea din 9 decembrie 1993 și a respins acțiunea reclamantului. Motivând că legea este un mod de dobândire a proprietății, a constatat că imobilul a fost preluat de stat chiar în ziua intrării în vigoare a Decretului nr. 92/1950 și că instanțele judecătorești nu au competența să examineze modul de aplicare a dispozițiilor sale. Prin urmare, Curtea Supremă de Justiție a apreciat că Judecătoria București nu ar fi putut constata că reclamantul era adevăratul proprietar al imobilului decât modificând decretul mai sus menționat. S-a constatat deci că judecătoria a depășit limitele competențelor judecătorești, aducând atingere competențelor puterii legislative. Curtea Supremă de Justiție nu a negat dreptul foștilor proprietari de a introduce acțiuni în revendicare, dar a considerat că, în cauză, reclamantul nu a făcut dovada dreptului său de proprietate, în timp ce statul a demonstrat că titlul său era întemeiat pe decretul de naționalizare. Curtea Supremă de Justiție a concluzionat că, în orice caz, o nouă lege ar trebui să prevadă măsuri de despăgubire pentru bunurile însușite de stat în mod abuziv.

25. Administrația financiară a comunicat ulterior reclamantului că începând cu data de 2 aprilie 1996 imobilul în chestiune a trecut din nou în patrimoniul statului.

B. Evenimente survenite după raportul Comisiei: acțiunea în restituire a proprietății

26. La o dată neprecizată reclamantul a depus o cerere prin care solicita Comisiei de aplicare a Legii nr. 112/1995 (denumită în continuare *comisia*) restituirea imobilului. El a arătat că fusese deposedat în anul 1950, cu încălcarea dispozițiilor Decretului nr. 92/1950, că Judecătoria București, în sentința sa definitivă din 9 decembrie 1993, considerase ilegală această privare de proprietate și că, prin urmare, era îndreptățit să redobândească dreptul de proprietate asupra întregului imobil.

27. Într-un proces-verbal întocmit în noiembrie 1997 comisia tehnică de evaluare, înființată prin Legea nr. 112/1995, a apreciat valoarea totală a imobilului la 274.621.286 lei, din care 98.221.701 lei reprezintă valoarea apartamentului locuit de reclamant.

28. Prin decizia din 24 martie 1998 comisia a restituit reclamantului apartamentul în care locuia în calitate de chirie și i-a acordat o despăgubire pentru restul casei. Având în vedere art. 12 din Legea nr. 112/1995, care plafonează despăgubirile, și ținând seama de plafonul în vigoare în noiembrie 1997, și anume 225.718.800 lei, comisia a evaluat despăgubirile la care reclamantul avea drept la 147.497.099 lei.

29. La data de 14 mai 1998 reclamantul a formulat plângere împotriva hotărârii comisiei. El a criticat refuzul nemotivat de a i se restitui în totalitate imobilul. A arătat că în cazul său, fiind vorba de o privare ilegală de proprietate, Legea nr. 112/1995 cu privire la imobilele trecute cu titlu în proprietatea statului nu era aplicabilă. Prin urmare, singura soluție care să permită apărarea dreptului său de proprietate era acțiunea în revendicare. Totuși, pentru că a introdus deja o astfel de acțiune, iar judecătoria a constatat prin sentința civilă din data de 9 decembrie 1993 că el era proprietarul imobilului, reclamantul a considerat că nu mai putea introduce o altă acțiune în revendicare. În consecință, a cerut recunoașterea dreptului său de proprietate asupra întregului imobil și a arătat că nu avea de gând să solicite o despăgubire în baza Legii nr. 112/1995.

30. Plângerea reclamantului a fost respinsă prin sentința din data de 21 aprilie 1999. Reclamantul a introdus apel. Această procedură este în prezent pe rol la Tribunalul Municipiului București.

II. Jurisprudența și dreptul intern

A. Constituția

31. Articolul 21 din Constituție are următorul cuprins:

„(1) Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept.“

B. Legea nr. 59 din 23 iulie 1993, care modifică Codul de procedură civilă

32. Dispozițiile aplicabile ale acestei legi sunt următoarele:

ARTICOLUL 330

„Procurorul general, din oficiu sau la cererea ministrului justiției, poate ataca cu recurs în anulare, la Curtea Supremă de Justiție, hotărârile judecătorești irevocabile pentru următoarele motive:

1. când instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești;

2. (...)“

ARTICOLUL 330¹

„Recursul în anulare se poate declara oricând.“

C. Legea nr. 17 din 17 februarie 1997, care modifică articolul 330¹ din Codul de procedură civilă

33. Articolul 330¹ a fost modificat după cum urmează:

„Art. 330¹. — Pentru motivul prevăzut la art. 330 pct. 1, recursul în anulare se poate declara în termen de 6 luni de la data când hotărârea judecătorească a rămas irevocabilă (...)“

D. Decretul nr. 92/1950 pentru naționalizarea unor imobile

34. Dispozițiile aplicabile au următorul conținut:

ARTICOLUL I

„(...) pentru asigurarea unei bune gospodării a fondului de locuințe supuse degradării din cauza sabotajului mării burghezii și a exploataților care dețin un mare număr de imobile;

Pentru a lua din mâna exploataților un important mijloc de exploatare;

Se naționalizează imobilele prevăzute în listele-anexă (...) care fac parte integrantă din prezentul decret și la a căror alcătuire s-a ținut seama de următoarele criterii:

1. Imobilele clădite care aparțin foștilor industriași, foștilor moșieri, foștilor bancheri, foștilor mari comercianți și celorlalte elemente ale mării burghezii.

2. Imobilele clădite care sunt deținute de exploatații de locuințe.“

ARTICOLUL II

„Nu intră în prevederile decretului de față și nu se naționalizează imobilele proprietatea muncitorilor, funcționarilor, micilor meseriași, intelectualilor profesioniști și pensionarilor.“

E. Decretul nr. 524 din 24 noiembrie 1955, care modifică Decretul nr. 92/1950

35. Dispozițiile aplicabile sunt redactate în felul următor:

ARTICOLUL XI

„În baza criteriilor stabilite în art. I pct. 1–5 inclusiv și art. II, Consiliul de Miniștri va putea face completarea sau modificarea listelor-anexă prevăzute în art. I alin. 4 din prezentul decret.“

„Consiliul de Miniștri poate hotărî scoaterea de sub naționalizare a oricăror imobile sau apartamente.“

F. Jurisprudența Curții Supreme de Justiție***Jurisprudența dinainte de 2 februarie 1995***

36. Secția civilă a Curții Supreme de Justiție a confirmat în repetate rânduri jurisprudența instanțelor inferioare care au apreciat că au competența de a se pronunța în cauze ce au ca obiect bunuri imobile naționalizate, în special cele naționalizate în baza Decretului nr. 92/1950. Astfel, în Decizia nr. 518 din 9 martie 1993 s-a exprimat, în ceea ce privește competența instanțelor în examinarea litigiilor legate de aplicarea Decretului nr. 92/1950, după cum urmează:

„Hotărând cu privire la acțiunea în revendicare promovată de reclamant, instanțele — cărora legea le conferă o competență generală de soluționare — nu au făcut altceva decât să aplice Decretul nr. 92/1950. Mai precis, au aplicat, pe de o parte, dispozițiile care exclud de la naționalizare anumite bunuri imobile și dispozițiile privind restituirea bunurilor în caz de aplicare abuzivă sau eronată, pe de altă parte.“

Revirimentul jurisprudenței din 2 februarie 1995

37. La data de 2 februarie 1995 Curtea Supremă de Justiție, constituită în Secțiile Unite, a hotărât, cu o majoritate de 25 de voturi împotriva a 20, schimbarea jurisprudenței Secției civile. Astfel, s-a motivat:

„Instanțele judecătorești nu au atribuția de a cenzura și dispune restituirea imobilelor naționalizate prin Decretul nr. 92/1950 (...); numai legea poate dispune cu privire la conformitatea naționalizărilor efectuate în temeiul Decretului nr. 92/1950 cu dispozițiile actualei Constituții (...).“

Revirimentul jurisprudenței din 28 septembrie 1998

38. La data de 28 septembrie 1998 Curtea Supremă de Justiție, constituită în Secțiile Unite, a hotărât în unanimitate să revină asupra hotărârii sale din data de 2 februarie 1995, prin care apreciasse că tribunalele nu aveau competența să soluționeze litigiile privind încălcări ale dreptului de proprietate comise între anii 1944 și 1989. În hotărâre s-au menționat următoarele:

„Instanțele judecătorești sunt competente să judece toate acțiunile deduse judecării prin care se reclamă încălcarea dreptului de proprietate și a celorlalte drepturi reale, intervenite în perioada 1944–1989.“

G. Poziția Curții Constituționale

39. La 19 iulie 1995 Curtea Constituțională s-a pronunțat cu privire la constituționalitatea proiectului de lege care precizează situația juridică a imobilelor cu destinația de locuințe, devenite proprietate a statului. Astfel, analizând posibilitatea oferită proprietarilor lipsiți de proprietate în mod abuziv sau fără titlu de a obține fie restituirea bunurilor printr-o acțiune în justiție, fie o despăgubire:

„[...] Alta este însă situația locuințelor care au fost preluate de stat printr-un act administrativ ilegal, ori pur și simplu un fapt, așadar fără titlu, în condițiile inexistenței unei reglementări legale care să constituie temeiul juridic al constituirii dreptului de proprietate al statului. În asemenea cazuri dreptul de proprietate al persoanei fizice nu a fost desființat legal, astfel încât, statul nefiind proprietar, asemenea imobile nu pot fi incluse în categoria celor avute în vedere într-o lege al cărei obiect este reglementarea situației juridice a locuințelor trecute în proprietatea statului. În alți termeni, excepția cazurilor în care, potrivit legii, apartamentele ar urma să fie, fără limitări valorice, restituite în natură fostului proprietar ori moștenitorilor acestuia, măsurile cuprinse în lege (acordarea de despăgubiri, vânzarea locuințelor către chiriașii care le ocupă ori păstrarea lor în patrimoniul statului) nu sunt aplicabile acelor locuințe cu privire la care statul nu a dobândit legal dreptul de proprietate.“

A considera, într-o dispoziție a legii, că și imobilele preluate de stat, fără titlu, fac obiectul dreptului său de proprietate, ar fi să se recunoască acestei legi un efect constitutiv de drept de proprietate al statului, ceea ce ar presupune fie un efect retroactiv al legii, fie recurgerea la un mod de transformare a proprietății persoanelor fizice în proprietate de stat, pe care Constituția din 1991 nu îl cunoaște și care, de aceea, nu poate fi acceptat.“

Urmează, aşadar, ca obiecţia de neconstituţionalitate a acelei părţi din lege care se referă la imobilele trecute în proprietatea statului sau a altor persoane juridice, fără titlu, să fie primite (...).

Ar rămâne, de aceea, la aprecierea Parlamentului, cu prilejul reexaminării legii, posibilitatea adoptării unor măsuri de completare a dispoziţiilor acesteia privind dreptul persoanelor ale căror locuinţe au fost preluate de către stat, fără titlu, şi al moştenitorilor acestora — locuinţe cu privire la care statul nu a dobândit dreptul de proprietate — de a opta pentru beneficiul aplicării legii, în ipoteza în care vor dori să renunţe la calea incertă, lentă şi costisitoare a unei acţiuni în revendicare (...)."

H. Legea nr. 112 din 23 noiembrie 1995 pentru reglementarea situaţiei juridice a unor imobile cu destinaţia de locuinţe, trecute în proprietatea statului, intrată în vigoare la 29 ianuarie 1996

40. Dispoziţiile aplicabile ale acestei legi sunt:

ARTICOLUL 1

„Fostii proprietari — persoane fizice — ai imobilelor cu destinaţia de locuinţe, trecute ca atare în proprietatea statului sau a altor persoane juridice, după 6 martie 1945, cu titlu, şi care se aflau în posesia statului sau a altor persoane juridice la data de 22 decembrie 1989, beneficiază de măsurile reparatorii prevăzute de prezenta lege.

De prevederile alin. 1 beneficiază şi moştenitorii foştilor proprietari, potrivit legii.“

ARTICOLUL 2

„Persoanele prevăzute la art. 1 beneficiază de restituirea în natură, prin redobândirea dreptului de proprietate asupra apartamentelor în care locuiesc în calitate de chiriaşi sau a celor care sunt libere, iar pentru celelalte apartamente primesc despăgubiri în condiţiile art. 12.

În cazul apartamentelor trecute în proprietatea statului pentru care s-au primit despăgubiri, dacă sunt ocupate de foştii proprietari sau sunt libere, ele se restituie în natură. Redobândirea dreptului de proprietate este condiţionată de restituirea sumei primite cu titlu de despăgubire, actualizată în condiţiile prevederilor art. 13.“

ARTICOLUL 13

„Valoarea despăgubirilor care se acordă foştilor proprietari şi moştenitorilor acestora, pentru apartamentele nerestituite în natură, precum şi preţul de vânzare, după caz, se stabilesc pe baza prevederilor Decretului nr. 93/1977, ale Decretului-lege nr. 61/1990 şi ale Legii nr. 85/1992, republicată, iar valoarea terenurilor aferente, pe baza Criteriilor privind stabilirea şi evaluarea terenurilor aflate în patrimoniul societăţilor comerciale cu capital de stat nr. 2.665 din 28 februarie 1992, elaborate de Ministerul Finanţelor şi Ministerul Lucrărilor Publice şi Amenajării Teritoriului, cu completările ulterioare. La valorile astfel calculate se vor aplica coeficienţii de actualizare, care nu vor fi mai mici decât coeficientul de creştere a veniturilor salariale medii pe economie.

Valoarea totală a apartamentului restituit în natură şi a despăgubirilor convenite pentru apartamentele nerestituite în natură şi pentru terenurile aferente nu poate depăşi suma veniturilor salariale medii pe economie ale unei persoane pe o perioadă de 20 de ani, calculată la data stabilirii despăgubirii.

În cazul în care fostului proprietar sau moştenitorilor acestuia ori rudelor până la gradul al doilea ale fostului proprietar în viaţă li se restituie în natură un apartament conform prevederilor art. 2, a cărui valoare, calculată potrivit alin. 1, depăşeşte suma prevăzută la alin. 2, ei nu pot fi obligaţi să plătească diferenţa.

Plata despăgubirilor se face de către Ministerul Finanţelor, prin serviciile publice descentralizate ale acestuia, de la nivelul judeţelor, municipiului Bucureşti şi sectorului agricol Ilfov, în conturile bancare sau C.E.C., indicate de beneficiarii despăgubirilor, pe baza actului prin care se dispune acordarea despăgubirii şi comunicat conform art. 19, după 12 luni de la încheierea lucrărilor de evaluare, dar nu mai târziu de 24 de luni.

Valoarea despăgubirilor stabilite în condiţiile anterioare se actualizează la data plăţii, luând ca bază salariul mediu pe economie din ultima lună a trimestrului expirat.

La dispoziţia Ministerului Finanţelor se constituie fondul extrabugetar pentru asigurarea punerii în aplicare a prevederilor prezentei legi, care se va alimenta din:

a) sumele obţinute din vânzarea apartamentelor care nu s-au restituit în natură, reprezentând plăţi integrale, avansuri, rate şi dobânzi, după deducerea comisionului de 1% din valoarea apartamentelor;

b) sumele obţinute din lansarea unor împrumuturi de stat cu această destinaţie, în condiţiile prevăzute de Legea nr. 91/1993 privind datoria publică.

Din fondul astfel constituit se vor efectua cheltuieli în următoarea ordine:

a) plata despăgubirilor convenite — în condiţiile prezentei legi — proprietarilor şi moştenitorilor acestora;

b) plăţi pentru restituirea împrumuturilor contractate şi plata costurilor care decurg din aceste împrumuturi de stat;

c) construirea de locuinţe, care să fie repartizate cu prioritate chiriaşilor aflaţi în situaţia prevăzută la art. 5 alin. 3.“

I. Punctul de vedere al Executivului cu privire la Legea nr. 112/1995

41. La data de 23 ianuarie 1996 Guvernul a adoptat Hotărârea nr. 20/1996 pentru aplicarea Legii nr. 112/1995, conform căreia erau considerate ca trecute, cu titlu, în proprietatea statului, imobilele preluate în aplicarea unei dispoziţii legale. Conform aceleiaşi hotărâri, Legea nr. 112/1995 nu era aplicabilă imobilelor deţinute de stat în absenţa unei dispoziţii legale care să constituie fundamentul juridic al dreptului de proprietate al statului.

42. La data de 18 februarie 1997 Guvernul a adoptat Hotărârea nr. 11/1997 care completa Hotărârea Guvernului nr. 20/1996. Conform art. 1 alin. 3 din Hotărârea Guvernului nr. 11/1997, dobândirea de către stat a bunurilor în temeiul Decretului nr. 92/1950 trebuia să respecte condiţiile impuse de art. 1 alin. 1–5 şi de art. 11 din decretul mai sus menţionat şi trebuia să existe identitate între persoanele ce figurau ca proprietari în anexele la decret şi adevăraţii proprietari la data naţionalizării.

J. Jurisprudenţa instanţelor inferioare în ceea ce priveşte autoritatea lucrului judecat

43. După intrarea în vigoare a Hotărârii Guvernului nr. 11 din 18 februarie 1997 unii proprietari, faţă de care Curtea Supremă de Justiţie, în urma admiterii recursurilor în anulare, anulasе hotărâri judecătoreşti definitive, au introdus noi acţiuni în revendicare. Problema excepţiei autorităţii lucrului judecat, invocată în cadrul acestor noi proceduri, nu a primit o soluţionare unitară din partea instanţelor:

Judecătoria Sectorului 2 București, Sentința civilă nr. 5.626 din 16 mai 1997, irevocabilă

„Imobilul în cauză a mai constituit obiectul unui litigiu între aceleași părți, pronunțându-se Sentința civilă nr. 212 din 12 ianuarie 1994 a Judecătoria Sectorului 2 București, rămasă definitivă, sentință prin care a fost admisă acțiunea reclamantului P.I. și s-a constatat că acesta este unicul proprietar al imobilului (...)

Împotriva sentinței civile nr. 212 din 12 ianuarie 1994 a fost declarat recurs în anulare de către procurorul general, recurs ce a fost admis de Curtea Supremă de Justiție — Secția civilă — prin Decizia nr. 2.495 din 28 septembrie 1995, ce a casat respectiva sentință respingând acțiunea reclamantului P.I.

(...) instanța, având în vedere prevederile art. 1201 din Codul civil, în sensul că «este lucru judecat atunci când a doua cerere de chemare în judecată are același obiect, este întemeiată pe aceeași cauză și este între aceleași părți, făcute de ele în contra lor și în aceeași calitate», urmează a se constata că între aceleași părți, asupra aceluiași imobil, a mai avut loc o judecată ce a fost soluționată definitiv (...) de Curtea Supremă de Justiție (...).

(...) instanța va admite excepția autorității de lucru judecat, urmând a respinge acțiunea reclamantului.“

Judecătoria Făgăraș, Sentința civilă nr. 3.276 din 10 decembrie 1998, apelată

„Constată că asupra imobilului (...) s-au aplicat în mod nelegal dispozițiile Decretului nr. 92/1950, imobilul fiind trecut abuziv în proprietatea statului român (...), dispune restituirea imobilului (...), respinge excepția autorității de lucru judecat (...).“

K. Legea nr. 213 din 17 noiembrie 1998 privind proprietatea publică și regimul juridic al acesteia

44. Dispozițiile aplicabile ale acestei legi sunt:

ARTICOLUL 6

„(1) *Fac parte din domeniul public sau privat al statului sau al unităților administrativ-teritoriale și bunurile dobândite de stat în perioada 6 martie 1945 – 22 decembrie 1989, dacă au intrat în proprietatea statului în temeiul unui titlu valabil, cu respectarea Constituției, a tratatelor internaționale la care România era parte și a legilor în vigoare la data preluării lor de către stat.*

(2) *Bunurile preluate de stat fără un titlu valabil, inclusiv cele obținute prin vicierea consimțământului, pot fi revendicate de foștii proprietari sau de succesorii acestora, dacă nu fac obiectul unor legi speciale de reparație.*

(3) *Instanțele judecătorești sunt competente să stabilească valabilitatea titlului.“*

PROCEDURA DIN FAȚA COMISIEI

45. Domnul Brumărescu a sesizat Comisia la data de 9 mai 1995. El susținea că, în pofida prevederilor art. 6 alin. 1 din convenție și ale art. 1 din Protocolul nr. 1, Curtea Supremă de Justiție i-a încălcat dreptul de acces la o instanță care să îi permită reintrarea în posesia imobilului.

46. Comisia a reținut plângerea (nr. 28.342/1995) la data de 22 mai 1997. În raportul din data de 15 aprilie 1998 (fostul articol 31 din convenție) a concluzionat în unanimitate că a existat o încălcare a art. 6 alin. 1 din convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la convenție.

Concluzii prezentate curții

47. Reclamantul roagă Curtea să respingă excepțiile preliminare ridicate de Guvern, să constate că a avut loc o încălcare a art. 6 alin. 1 din convenție și a art. 1 din Protocolul nr. 1 și să îi acorde o satisfacție echitabilă, conform art. 41 din convenție.

Guvernul invită Curtea să constate că, în urma unor schimbări intervenite în situația de fapt după adoptarea raportului Comisiei, reclamantul a pierdut calitatea de victimă și că, în orice caz, nu a epuizat căile de recurs interne. În ceea ce privește fondul cauzei, roagă Curtea să respingă plângerea.

ÎN DREPT

1. Cu privire la excepțiile preliminare ale Guvernului**A. Cu privire la calitatea de victimă**

48. Conform opiniei Guvernului, faptele noi intervenite după decizia asupra admisibilității din data de 22 mai 1997 atrag pierderea calității de victimă a reclamantului, în sensul art. 34 din convenție.

Guvernul susține că procedura inițiată de reclamant în aplicarea Legii nr. 112/1995 s-a finalizat prin hotărârea din 24 martie 1998 prin care reclamantului i s-a restituit o parte din imobilul revendicat și i s-a acordat o despăgubire pentru partea nerestituită în natură. Această despăgubire este suficientă pentru ca reclamantul să nu se mai poată pretinde victimă a unei încălcări a dreptului la respectarea bunurilor. Deși această procedură se află încă pe rol, reclamantul contestând în fața instanțelor refuzul restituirii integrale în natură, Guvernul apreciază că tribunalele nu vor putea pronunța o hotărâre mai puțin favorabilă decât cea din 24 martie 1998.

49. Reclamantul invită Curtea să continue examinarea cauzei. El argumentează că a fost lipsit de bunul său care nu i-a fost restituit nici la ora actuală. Subliniază, de asemenea, că nu a dorit niciodată să renunțe la bunul în chestiune, acceptând despăgubiri, și că, în orice caz, suma despăgubirilor oferite este derizorie în comparație cu valoarea imobilului. Prin urmare, acordarea despăgubirilor în cauză nu are drept efect pierderea calității de victimă pe care continuă să o aibă.

50. Conform jurisprudenței constante a Curții, *victimă*, în sensul art. 34 din convenție, este persoana direct vizată de acțiunea sau de omisiunea în litigiu, existând o încălcare a cerințelor Convenției chiar și în absența vreunui prejudiciu; aceasta are importanță numai în ceea ce privește art. 41. Prin urmare, o hotărâre sau măsură favorabilă reclamantului, în principiu, nu este suficientă pentru pierderea calității de „victimă“, decât dacă autoritățile naționale au recunoscut, în mod explicit sau în substanță, și apoi au reparat încălcarea convenției (a se vedea, între altele, Hotărârea *Lüdi împotriva Elveției* din 15 iunie 1992, seria A nr. 238, pag 18, alin. 34).

În cauza de față Curtea observă că în prezent reclamantul se găsește în aceeași situație cu cea de la 1 martie 1995, din moment ce nici o hotărâre definitivă nu a recunoscut, cel puțin în substanță, și nici nu a reparat eventuala încălcare a convenției, care rezultă din hotărârea Curții Supreme de Justiție.

Într-adevăr, în ceea ce privește dreptul de proprietate al reclamantului, procedura în restituire care a urmat deciziei Curții Supreme de Justiție nu s-a finalizat încă printr-o hotărâre definitivă. Deși hotărârile deja intervenite în acest demers — care nu face în sine obiectul procedurii în fața Curții — merg în sensul unei oarecare îmbunătățiri a situației reclamantului —, restituirea parțială a imobilului în chestiune și acordarea de despăgubiri pentru partea nerestituită — și deși nu este exclus ca în final reclamantul să poată avea câștig de cauză, rezultă că punctul de plecare al acestei proceduri este chiar situația creată în urma deciziei contestate a Curții Supreme de Justiție, și anume faptul că imobilul în chestiune a redevenit proprietatea statului. Prin urmare, această procedură nu poate înlătura în nici un caz în totalitate consecințele deciziei Curții Supreme de Justiție asupra folosinței dreptului de proprietate, eventuala restituire a imobilului având o altă bază legală decât cea care se află la originea litigiului adus în fața Curții.

În plus Curtea constată că plângerea reclamantului nu se limitează la încălcarea de către Curtea Supremă de Justiție a dreptului său de proprietate, ci reclamă, ca efect al aceleiași decizii, și o încălcare a art. 6 alin. 1 din convenție. Reclamantul arată că motivul pentru care este victimă se datorează anulării unei hotărâri judecătorești definitive pronunțate în favoarea sa și constatării că instanțele nu aveau competența să soluționeze acțiunile în revendicare de genul celei introduse de reclamant. Imposibilitatea de a aduce în fața instanțelor o asemenea acțiune a durat mai mulți ani.

Chiar dacă în urma adoptării unor noi reglementări și a schimbării jurisprudenței Curții Supreme de Justiție calea judecătorească este acum deschisă în asemenea împrejurări, Curtea consideră că ar fi împovărător să i se ceară reclamantului să inițieze aceeași procedură a doua oară, cu atât mai mult cu cât, în lumina jurisprudenței contradictorii a instanțelor românești, rezultatul unei noi acțiuni în revendicare rămâne incert, avându-se în vedere principiul autorității lucrului judecat.

În aceste împrejurări nu se poate nega că reclamantul, așa cum susține, este afectat de hotărârea Curții Supreme de Justiție și continuă să fie victimă a unor încălcări ale convenției, care, după părerea lui, rezultă din această hotărâre.

Prin urmare, excepția va fi respinsă.

B. Asupra epuizării căilor de recurs interne

51. Guvernul susține, de asemenea, inadmisibilitatea cererii datorită faptului că nu au fost epuizate căile de recurs interne. Admițând că în dreptul românesc nu există nici o cale de recurs eficientă împotriva Deciziei Curții Supreme de Justiție din 1 martie 1995, Guvernul argumentează că reclamantul ar trebui să introducă o nouă acțiune în revendicare. Deși această cale de recurs a existat înaintea hotărârii de admisibilitate a Comisiei, ea a devenit eficientă numai după intrarea în vigoare a Legii nr. 112/1995, interpretată în lumina Hotărârii Guvernului nr. 11/1997, a Legii nr. 213/1998 asupra domeniului public, și după schimbarea din 28 septembrie 1998 a jurisprudenței Curții Supreme de Justiție.

52. Curtea observă că Guvernul pârât a ridicat această excepție pentru prima oară în fața Comisiei la 7 aprilie 1998, după ce s-a pronunțat decizia asupra admisibilității plângerii din 22 mai 1997 și după ce a transmis Comisiei propriile observații pe fond la 11 iulie 1997.

53. Curtea reamintește că o astfel de excepție ar trebui, în principiu, să fie ridicată înainte de examinarea admisibilității unei plângeri (a se vedea, de exemplu, Hotărârea *Campbell și Fell împotriva Regatului Unit* din 28 iunie 1984, seria A nr. 80, pag. 31, alin. 57; Hotărârea *Artico împotriva Italiei* din 13 mai 1980, seria A nr. 37, pag. 13, alin. 27). Cu toate acestea, Curtea nu consideră necesar să examineze dacă există în speță circumstanțe particulare care să permită Guvernului ridicarea acestei excepții după examinarea admisibilității, întrucât ea consideră, în orice caz, că această excepție se dovedește neîntemeiată.

54. Curtea observă că înaintea introducerii plângerii la Comisie reclamantul a folosit calea de recurs indicată de Guvern, adică o acțiune în revendicare. La acea dată, ca și astăzi, această cale de recurs exista și era eficientă, ceea ce de altfel Guvernul nu contestă.

55. Curtea consideră că Guvernul, care este răspunzător de anularea unei hotărâri judecătorești definitive pronunțate în urma unei acțiuni în revendicare, nu putea să nu se prevaleze de o neepuizare datorată faptului că reclamantul nu a introdus o nouă acțiune în revendicare (a se vedea și alin. 50 *in fine*).

Prin urmare, această excepție preliminară va fi respinsă.

II. Cu privire la pretinsa încălcare a art. 6 alin. 1 din convenție

56. Conform susținerilor reclamantului, decizia din 1 martie 1995 a Curții Supreme de Justiție a încălcat art. 6 alin. 1 din convenție, care dispune:

„Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil (...) de către o instanță (...) care va hotărî (...) asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil(...)“

57. În memoriul său reclamantul arată că refuzul Curții Supreme de Justiție de a recunoaște instanțelor competența de a soluționa o acțiune în revendicare este contrar dreptului la justiție garantat de art. 21 din Constituția României și de art. 3 din Codul civil român, care reglementează denegarea de dreptate. În plus, subliniază că afirmația Curții Supreme de Justiție, în sensul că nu era proprietarul bunului în litigiu, vine în contradicție cu motivul invocat de aceasta pentru admiterea recursului în anulare, și anume lipsa de competență a instanțelor în soluționarea pe fond a cauzei.

58. Guvernul admite că reclamantului i s-a refuzat dreptul la justiție, dar apreciază că acest refuz a fost temporar și că în orice caz era justificat, pentru că trebuia să asigure respectarea normelor de procedură și a principiului separației puterilor în stat.

59. Pentru Comisie dreptul de acces la justiție solicită cu necesitate o cale judiciară care să permită revendicarea drepturilor civile. Prin urmare, anularea hotărârii din 9 decembrie 1993, pe motivul că instanțele nu au competența să soluționeze o asemenea acțiune, a afectat însăși substanța dreptului de acces la justiție în sensul art. 6 alin. 1.

60. În consecință, Curtea trebuie să verifice dacă decizia din 1 martie 1995 a încălcat art. 6 alin. 1 din convenție.

61. Dreptul la un proces echitabil în fața unei instanțe, garantat de art. 6 alin. 1 din convenție, trebuie interpretat în lumina preambulului convenției, care enunță preeminența dreptului ca element de patrimoniu comun al statelor contractante. Unul dintre elementele fundamentale ale preeminenței dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care înseamnă, între altele, că o soluție definitivă a oricărui litigiu nu trebuie rediscuțată.

62. În speță, Curtea observă că în perioada în care au avut loc evenimentele procurorul general al României – care nu era parte în proces – dispunea, în virtutea art. 330 din Codul de procedură civilă, de autoritatea de a ataca o hotărâre definitivă printr-un recurs în anulare. Curtea observă că, în exercițiul autorității sale, procurorul general nu i se impunea nici un termen, astfel că hotărârile puteau fi rediscutate oricând.

Curtea subliniază că, admitând recursul în anulare introdus în virtutea autorității mai sus menționate, Curtea Supremă de Justiție a înlăturat efectele unei proceduri judiciare care dusese, în termenii Curții Supreme de Justiție, la o hotărâre judecătorească „irevocabilă”, dobândind deci autoritatea lucrului judecat și fiind, în plus, executată.

Aplicând în acest mod dispozițiile art. 330 mai sus citat, Curtea Supremă de Justiție a încălcat principiul securității raporturilor juridice. În speță și în virtutea acestui fapt, dreptul reclamantului la un proces echitabil în sensul art. 6 alin. 1 din convenție a fost ignorat.

A existat deci o încălcare a articolului mai sus menționat.

63. În plus, în ceea ce privește susținerea reclamantului conform căreia a fost privat de dreptul de acces la justiție, Curtea constată că în decizia din 1 martie 1995 Curtea Supremă de Justiție a considerat că acțiunea promovată de intimat ducea la lezarea unui act al legislativului, Decretul nr. 92/1950. În consecință, a considerat că această cauză excedea competențelor instanțelor și că numai Parlamentul se putea pronunța cu privire la legalitatea naționalizării în chestiune.

64. Cu toate acestea, în hotărârea sa Curtea Supremă de Justiție afirmă că reclamantul nu era proprietarul bunului în litigiu.

Curtea nu are competența de a analiza hotărârea pronunțată la 1 martie 1995 în lumina dreptului intern, nici de a examina dacă litigiul putea fi sau nu putea fi soluționat pe fond de Curtea Supremă de Justiție însăși, față de dispozițiile art. 330 din Codul de procedură civilă.

65. Curtea subliniază că prin hotărârea din 1 martie 1995 s-a motivat că instanțele nu erau competente să soluționeze litigii civile similare celui în discuție. Apreciază că o asemenea excludere este în sine contrară dreptului de acces la justiție, garantat de art. 6 alin. 1 din convenție (a se vedea, *mutatis mutandis*, Hotărârea *Vasilescu împotriva României* din 22 mai 1998, Colecția 1998 – III, nr. 73, pag. 1.075–1.076, alin. 39–41).

Prin urmare, a existat o încălcare a art. 6 alin. 1 și în această privință.

III. Cu privire la încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la convenție

66. Reclamantul se plânge că decizia din 1 martie 1995 a Curții Supreme de Justiție a avut ca efect încălcarea dreptului la respectarea proprietății, așa cum este garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1:

„Orice persoană fizică sau juridică are dreptul la respectarea bunurilor sale. Nimeni nu poate fi lipsit de proprietatea sa decât pentru cauză de utilitate publică și în condițiile prevăzute de lege și de principiile generale ale dreptului internațional.

Dispozițiile precedente nu aduc atingere dreptului statelor de a adopta legile pe care le consideră necesare pentru a reglementa folosința bunurilor conform interesului general sau pentru a asigura plata impozitelor ori a altor contribuții sau a amenziilor.”

A. Cu privire la existența unui bun

67. Guvernul admite că dreptul consacrat prin hotărârea din 9 decembrie 1993 reprezenta un „bun” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1. Cu toate acestea, în ședința publică din data de 17 iunie 1999 Guvernul arată pentru prima dată că hotărârea din 9 decembrie 1993 nu se referea la parterul casei, vândut de stat în 1973.

68. Conform reclamantului, statul nu ar fi putut vinde în mod legal un bun care nu-i aparținea. Pe de altă parte, locatarii parterului nu ar fi putut cumpăra acest apartament decât acționând cu rea-credință, din moment ce știau foarte bine că părinții reclamantului fuseseră deposedați în mod ilegal.

Terțul intervenient susține că eventualul bun al reclamantului nu poate să includă și apartamentul de la parterul imobilului, cumpărat în anul 1973 de unchiul său, pe care i-a moștenit. El arată că respectiva cumpărare era conform legilor în vigoare în anul 1973.

69. Curtea ia notă de faptul că dreptul reclamantului asupra apartamentului aflat la parterul imobilului în litigiu este contestat de terțul intervenient. Ea reamintește totuși că procedura inițiată de reclamant împotriva statului român nu poate produce efecte decât asupra drepturilor și obligațiilor acestor părți. Curtea mai subliniază că terțul intervenient nu a fost parte în vreo procedură internă care să facă obiectul prezentei plângeri, singurele părți la aceste proceduri fiind reclamantul și guvernul pârât.

70. Curtea apreciază că reclamantul avea un „bun” în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1. Într-adevăr, hotărârea judecătorească din 9 decembrie 1993 a stabilit că imobilul fusese naționalizat cu încălcarea Decretului nr. 92/1950 și a constatat, cu efect retroactiv, că reclamantul era proprietar legitim al acestuia, în calitate de succesor al părinților săi. Curtea mai subliniază că dreptul reclamantului, astfel recunoscut, nu era revocabil. De altfel, reclamantul s-a putut bucura de bunul său în liniște, ca proprietar legitim, de la 9 decembrie 1993 până la 1 martie 1995. De asemenea, a achitat taxele și impozitele aferente imobilului.

B. Cu privire la existența unei ingerințe

71. Pentru reclamant anularea hotărârii din 9 decembrie 1993 a avut ca efect imposibilitatea absolută de a-și valorifica dreptul de proprietate, ceea ce constituie o încălcare a dreptului la respectarea proprietății.

72. Din punctul de vedere al Guvernului, decizia Curții Supreme de Justiție, deși nu a tranșat chestiunea dreptului de proprietate al reclamantului, a creat o nesiguranță de scurtă durată cu privire la acest drept și a constituit astfel o încălcare temporară în dreptul intimatului la respectarea bunului său.

73. Comisia observă că reclamantului i s-a recunoscut dreptul de proprietate printr-o hotărâre definitivă și că, prin urmare, putea spera în mod legitim să se bucure de dreptul său în mod pașnic. Anularea hotărârii din 9 decembrie 1993 constituie o ingerință în dreptul de proprietate al reclamantului.

74. Curtea recunoaște că disputa asupra dreptului de proprietate al reclamantului nu a constituit obiectul de analiză al Curții Supreme de Justiție. Constată însă că a existat o încălcare a dreptului de proprietate al intimatului, garantat de art. 1 din Protocolul nr. 1, prin aceea că hotărârea Curții Supreme de Justiție din 1 martie 1995 a casat hotărârea definitivă din 9 decembrie 1993, care îi atribuia domnului Brumărescu imobilul, hotărârea respectivă fiind deja executată.

C. Cu privire la justificarea ingerinței

75. Rămâne de stabilit dacă ingerința constatată de Curte a dus sau nu a dus la o încălcare a art. 1. Pentru a face aceasta, trebuie examinat dacă, așa cum susține Guvernul, ingerința în cauză poate fi analizată din punctul de vedere al principiului consacrat de prima frază a primului alineat al art. 1, apreciind că hotărârea Curții Supreme de Justiție nu a reprezentat nici o lipsire formală de proprietate, nici o reglementare a folosinței proprietății, sau dacă, așa cum a apreciat Comisia, cauza vizează o lipsire de proprietate, reglementată de a doua frază din același alineat.

76. Curtea reamintește că pentru a stabili dacă a existat o privire de bunuri în sensul celei de-a doua „norme“, trebuie nu doar să se examineze dacă a existat o lipsire de proprietate sau o expropriere formală, ci, dincolo de aparențe, să se analizeze circumstanțele faptelor. Din moment ce convenția protejează drepturi „concrete și efective“, este important să se analizeze dacă situația mai sus amintită nu echivala cu o expropriere de fapt (hotărârile *Sporrong și Lönnroth împotriva Suediei* din 23 septembrie 1982, seria A nr. 52, pag. 24 alin. 63, și *Vasilescu împotriva României* mai sus citată, pag. 1.078 alin. 51).

77. Curtea observă că în speță hotărârea judecătoreiei, prin care s-a dispus autorităților administrative să restituie reclamantului imobilul, devenise definitivă și irevocabilă, că în conformitate cu această hotărâre primarul municipiului București a dispus restituirea casei către reclamant și că întreprinderea C. a executat dispoziția primarului în mai 1994. În plus, la acea dată reclamantul a încetat să plătească chiria datorată pentru apartamentul ocupat în imobil, iar din aprilie 1994 până în aprilie 1996 a achitat taxele aferente imobilului. Curtea arată că hotărârea Curții Supreme de Justiție l-a lipsit pe reclamant de toate efectele hotărârii definitive pronunțate în favoarea sa, considerând că statul demonstrase că titlul său de proprietate se întemeia pe decretul de naționalizare. După această hotărâre intimatul a fost informat că începând cu luna aprilie 1996 casa va fi reintegrată în patrimoniul statului. Hotărârea Curții Supreme de Justiție a avut deci ca urmare lipsirea reclamantului de dreptul de proprietate asupra imobilului pe care hotărârea definitivă i-l conferise. În special reclamantul nu mai avea facultatea de a vinde sau de a lăsa moștenire bunul, de a consimți la donarea acestuia sau de a dispune de el în orice alt mod. În aceste condiții, Curtea constată că hotărârea Curții Supreme de Justiție a avut ca efect lipsirea de proprietate, în sensul celei de-a doua norme consacrate de art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la convenție.

78. O lipsire de proprietate, în lumina celei de-a doua norme, poate fi justificată numai dacă se demonstrează, în special, că ea a intervenit pentru o cauză de utilitate publică și a avut un temei legal. În plus, orice ingerință în folosirea proprietății trebuie să răspundă exigenței de proporționalitate. Curtea reamintește mereu: trebuie menținut un echilibru just între cerințele de interes general ale comunității și imperativele apărării drepturilor fundamentale ale individului. Grija de a asigura un astfel de echilibru este inerentă mecanismului convenției. Curtea reamintește, de asemenea, că echilibrul este distrus atunci când persoana în cauză suportă o sarcină specială și exorbitantă (*Hotărârea Sporrong și Lönnroth* mai sus citată, pag. 26–28).

79. Adoptând punctul de vedere al Comisiei, Curtea observă că situația rezultată în urma hotărârii Curții Supreme de Justiție nu are nici o justificare. Nici instanța supremă și nici Guvernul nu au încercat să indice care este acel motiv atât de serios care să justifice lipsirea de proprietate pentru „cauză de utilitate publică“. În plus Curtea constată că reclamantul este lipsit de bunul său de mai bine de 4 ani, fără să fi încasat vreo despăgubire care să reflecte valoarea reală a acestuia, și că eforturile depuse pentru a-și recupera proprietatea au fost până în prezent zadarnice.

80. În aceste condiții, admitând chiar că lipsirea de proprietate era justificată de o cauză de interes public, Curtea apreciază că echilibrul rezonabil a fost rupt și că reclamantul a suportat și încă mai suportă o sarcină specială și exorbitantă. Prin urmare, a existat și continuă să existe o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la convenție

III. Aplicarea art. 41 din convenție

81. În termenii art. 41 din convenție,

„În cazul în care Curtea declară că a avut loc o încălcare a convenției sau a protocolelor sale și dacă dreptul intern al înaltei părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o reparație echitabilă.“

A. Prejudiciu

82. În principal, reclamantul solicită restituirea bunului în litigiu. În caz de nerestituire înțelege să primească o sumă corespunzătoare valorii actuale a bunului, mai precis, conform raportului de expertiză înaintat Curții, 3.681.000.000 lei românești (ROL). Cu titlu de daune morale, solicită 75.000 dolari americani (USD). În plus solicită să i se plătească 26.000.150 ROL, reprezentând onorariile avocatului pentru procedurile în fața organelor de la Strasbourg, precum și 1.543.650 ROL, 500 USD și 300 franci francezi cu titlu de cheltuieli diverse pentru procedurile în fața Curții, inclusiv pentru participarea la ședința publică din data de 17 iunie 1999.

83. Guvernul susține în primul rând că acordarea unei sume cu titlu de despăgubire materială ar fi injustă, din moment ce reclamantul încă își mai poate revendica cu succes imobilul în fața instanțelor interne. În orice caz, Guvernul apreciază că suma maximă care ar putea fi acordată este de 69.480 USD, reprezentând, conform raportului de expertiză pe care l-a înaintat Curții, valoarea de piață a imobilului în litigiu, mai puțin valoarea apartamentului ocupat de reclamant.

În ceea ce privește suma solicitată cu titlu de daune morale, Guvernul susține că această cerere nu este întemeiată.

Gruvenul arată că este de acord cu plata taxelor și a cheltuielilor de judecată, în măsura în care reclamantul va dovedi că au fost justificate, urmând să fie deduse sumele acordate cu titlu de asistență judiciară.

84. Date fiind circumstanțele cauzei, Curtea apreciază că problema aplicării art. 41 nu poate fi încă soluționată și va dispune amânarea discutării acestei chestiuni, având în vedere și un eventual acord între statul pârât și reclamant (art. 75 alin. 1 și 4 din regulament).

DIN ACESTE MOTIVE,
CURTEA, ÎN UNANIMITATE,

1. *hotărăște* că a existat o încălcare a art. 6 alin. 1 din convenție, în sensul că nu a existat un proces echitabil.

2. *hotărăște* că a existat o încălcare a art. 6 alin. 1 din convenție, datorită faptului că reclamantului i s-a refuzat dreptul de acces la justiție.

3. *hotărăște* că a existat o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la convenție.

4. *hotărăște* că problema aplicării art. 41 din convenție nu poate fi discutată în acest stadiu al procedurii.

În consecință,

a) *amână* discutarea acestei chestiuni;

b) *invită* Guvernul și reclamantul să adreseze în scris Curții, în termen de 3 luni, observațiile asupra satisfacțiilor echitabile și, în special, să aducă la cunoștință orice acord la care s-ar ajunge;

c) *amână* procedura ulterioară și împuternicește pe președintele Marii Camere să stabilească data noii proceduri atunci când va fi cazul.

Redactată în limbile franceză și engleză, apoi pronunțată în ședință publică la Palatul Drepturilor Omului de la Strasbourg la data de 28 octombrie 1999.

Maud De Boer-Buquicchio,
grefieră adjunctă

Luzius Wildhaber,
președinte

La prezenta hotărâre se atașează, conform art. 45 alin. 2 din convenție și art. 74 alin. 2 din regulamentul Curții, următoarele opinii separate:

a) opinia separată a domnului C. Rozakis;

b) opinia separată a judecătorului Sir Nicolas Bratza, împărtășită de domnul Zupančič.

★

OPINIA SEPARATĂ a domnului judecător Rozakis

Deși în prezenta cauză am votat pentru constatarea unei duble încălcări a art. 6 alin. 1 din convenție, apreciez că în realitate cele două aspecte ale încălcării sunt interdependente și trebuie analizate ca o încălcare a dreptului de „acces la justiție“.

Curtea, în majoritate, a considerat că decizia Curții Supreme de Justiție a României „a anulat în totalitate o procedură judiciară care se finalizase (...) printr-o hotărâre judecătorească «irevocabilă», care dobândise deci autoritatea lucrului judecat și care, în plus, fusese deja executată (...), a încălcat principiul securității raporturilor juridice și, prin aceasta, dreptul reclamantului la un proces echitabil“.

Eu văd lucrurile dintr-o altă perspectivă: noțiunea „drept la justiție“ sau „drept de acces la instanță“ s-a dezvoltat în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului și acoperă tot felul de circumstanțe în care unui individ i se neagă, prin acțiuni sau omisiuni ale autorităților publice, posibilitatea de a obține o hotărâre definitivă a unei instanțe, cu privire la o contestație în materie civilă sau o acuzație în materie penală. Jurisprudența actuală arată că noțiunea „drept la justiție“ sau „drept de acces la instanță“ nu se limitează în nici un caz la posibilitatea acordată de a te adresa instanțelor și nici la faptul că există posibilitatea ca o procedură judiciară în materie penală să se finalizeze printr-o hotărâre; această noțiune include și dreptul la punerea în practică a verdictului sau sentinței pronunțate de instanță și funcționarea justiției fără presiuni din afară. Dreptul la instanță nu este un simplu drept teoretic constând în posibilitatea acordată unui individ de a apela la o instanță națională, ci include și speranța legitimă că autoritățile interne vor fi obligate să respecte o hotărâre definitivă, care va fi deci executată.

În cauza de față reclamantului i s-a acordat dreptul de a sesiza instanțele cu un litigiu împotriva statului. A beneficiat, conform legii, de capacitatea de a face să se execute o hotărâre judecătorească care a dobândit autoritatea lucrului judecat și de a i se restitui proprietatea bunului. Dar dreptul său la justiție a devenit iluzoriu atunci când procurorul general și Curtea Supremă de Justiție au intervenit, aplicând art. 330 din Codul de procedură civilă, anulând sentința judecătorească și consecințele sale favorabile pentru intimat. Atunci când un sistem judiciar conferă unei instanțe competența de a pronunța hotărâri definitive, iar apoi permite ca acestea să fie anulate de niște proceduri ulterioare, este afectată nu numai securitatea juridică, dar este discutabilă însăși existența instanței, aceasta neavând în substanță nici o competență să dispună definitiv asupra unei chestiuni juridice.

Se naște deci întrebarea dacă o persoană care sesizează instanța pentru ca aceasta să se pronunțe cu privire la plângerea respectivă a beneficiat cu adevărat de „dreptul la justiție“ sau de „dreptul de acces la instanță“.

OPINIA SEPARATĂ a judecătorului Sir Nicolas Bratza, la care se alătură și domnul judecător Zupančič

Împărtășesc punctul de vedere al celorlalți membri ai Curții, în sensul că a existat o încălcare a art. 6 din convenție sub două aspecte și o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 adițional la convenție. Sunt de acord, în cea mai mare parte, cu raționamentul din hotărârea Curții cu privire la aceste două articole, dar doresc să aduc argumente suplimentare cu privire la prima chestiune analizată prin prisma art. 6.

Curtea a concluzionat că, aplicând dispozițiile art. 330 din Codul de procedură civilă, Curtea Supremă de Justiție „a încălcat principiul securității raporturilor juridice” și că, în speță, „dreptul reclamantului la un proces echitabil în sensul art. 6 alin. 1 din convenție a fost încălcat” (alin. 62).

Consider că acest raționament nu este pe deplin satisfăcător; într-adevăr, exprimând acest punct de vedere, Curtea nu a făcut referire la propria jurisprudență și nici nu a dat explicații în detaliu asupra relației dintre noțiunile „securitate a raporturilor juridice” și „proces echitabil”.

Este posibil, consider, ca această relație să includă și principiul „egalității armelor”, esențial pentru existența unui proces echitabil. Cu toate acestea, în cadrul unei proceduri în care și statul este parte, principiul „egalității armelor” poate fi încălcat atunci când legislativul intervine în administrarea justiției în așa fel încât să poată influența soluția în cauză. (Hotărârea *Rafinăriile grecești Stran și Stratis Andreadis* din 9 decembrie 1994, seria A nr. 301-B); prin urmare, se poate argumenta că principiul „egalității armelor” este încălcat atunci când, ca în cazul de față, într-o procedură în care statul este implicat, procurorul general, funcționar al statului, are competența, conform art. 330 din Codul de procedură civilă, să solicite oricând anularea unei hotărâri judecătorești irevocabile.

În ceea ce mă privește, apreciez că modalitatea de aplicare a art. 330 din Codul de procedură civilă nu a pus probleme atât din punctul de vedere al unui „proces echitabil”, ci a reprezentat mai degrabă o încălcare a „dreptului la justiție”, analizat din punctul de vedere al „dreptului de acces”, mai exact, al dreptului de a sesiza o instanță (a se vedea, de exemplu, Hotărârea *Philis împotriva Greciei* din 27 august 1991, seria A nr. 209, pag. 20, alin. 59).

În Hotărârea sa *Hornsby împotriva Greciei* din 19 martie 1997 (Colecție de hotărâri și decizii, 1997-II, pag. 495), Curtea a admis plângerea reclamantilor, prin care se arăta că refuzul autorităților administrative de a se conforma hotărârilor Consiliului de Stat a încălcat dreptul lor la o protecție judiciară efectivă a unui drept civil, încălcând astfel art. 6 alin. 1. Reamintind jurisprudența sa constantă, în sensul că art. 6 consacră „dreptul la justiție”, Curtea a arătat:

„Cu toate acestea, acest drept este iluzoriu atunci când ordinea juridică internă a unui stat contractant permite ca o hotărâre judiciară definitivă și obligatorie să rămână fără efect, prejudiciind astfel una dintre părți. Într-adevăr, ar fi de neconceput ca art. 6 alin. 1 să descrie în detaliu garanțiile de procedură acordate părților — echitate, publicitate și celebritate — și să nu protejeze executarea hotărârilor judecătorești; o interpretare a art. 6, în sensul că el vizează exclusiv dreptul de acces la instanță și garanțiile procedurale, ar risca să creeze situații incompatibile cu principiul preeminenței dreptului pe care statele contractante s-au angajat să-l respecte, o dată cu ratificarea convenției (a se vedea, *mutatis mutandis*, Hotărârea *Golder împotriva Regatului Unit* din 21 februarie 1975, seria A nr. 18, pag. 16-18, alin. 34-36). Executarea unei hotărâri pronunțate de o instanță trebuie deci considerată ca făcând parte integrantă din «procedură» în sensul art. 6; de altfel, Curtea s-a pronunțat în acest sens (a se vedea hotărârile *Di Pede împotriva Italiei* și *Zappia împotriva Italiei* din 26 septembrie 1996, Colecția de hotărâri și decizii, 1996-IV, pag. 1.383-1.384, alin. 20-24 și, respectiv, pag. 1.410-1.411, alin. 16-20).” (Hotărârea *Hornsby* mai sus citată, pag. 510, alin. 40).

Atunci când circumstanțele cauzei sunt diferite, mi se pare că se aplică un raționament analog. Dreptul unui justițiabil de a se adresa instanțelor ar fi și el iluzoriu, dacă ordinea juridică a unui stat contractant ar permite ca o hotărâre judecătorească definitivă și obligatorie să fie anulată de Curtea Supremă de Justiție în urma unui recurs introdus în orice moment de procurorul general. Cu atât mai mult cu cât hotărârea pronunțată de Judecătoria București este nu numai definitivă și executorie, ci a fost și executată de autoritățile care au dispus punerea în posesie cu câteva luni înaintea introducerii recursului în anulare.

Sunt de acord că principiul securității raporturilor juridice are o importanță fundamentală; totuși, atunci când, ca în cazul de față, încălcarea acestui principiu se datorează posibilității de a anula, fără limită în timp, o hotărâre definitivă, obligatorie și executată, apreciez că încălcarea trebuie considerată ca o înfrângere a „dreptului la justiție” garantat de art. 6 din convenție.

EDITOR: PARLAMENTUL ROMÂNIEI — CAMERA DEPUTAȚILOR

Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, str. Izvor nr. 2-4, Palatul Parlamentului, sectorul 5, București,
cont nr. 2511.1-12.1/ROL Banca Comercială Română — S.A. — Sucursala „Unirea” București
și nr. 5069427282 Trezoreria sector 5, București (alocat numai persoanelor juridice bugetare).

Adresa pentru publicitate : Serviciul relații cu publicul și agenții economici, București,
șos. Panduri nr. 1, bloc P33, parter, sectorul 5, telefon 411.58.33.

Tiparul : Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, tel. 490.65.52, 335.01.11/2178 și 402.21.78,
E-mail: ramomrk@bx.logicnet.ro, Internet: www.monitoruloficial.ro
